

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В АНГЛІЙСЬКИХ КІНОРЕЦЕНЗІЯХ

VERBALIZATION OF THE CATEGORY OF EVALUATION IN THE ENGLISH FILM REVIEWS

Алексенко С.Ф.,

orcid.org/0000-0001-7187-8791

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри германської філології

Сумського державного педагогічного університету

імені А.С.Макаренка

Статтю присвячено вивченню особливостей вербалізації категорії оцінки в англійських кінорецензіях. Розглянуто основні підходи до вивчення жанру кінорецензії як сукупності текстів малої форми та класифікації лексичних типів вираження категорії оцінки на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки. Зазначено, що будь-яка кінорецензія як текст малої форми характеризується інтертекстуальністю й тематичною визначеністю, а також відіграє інформаційну, аналітичну та аксіологічну функції, причому остання функція є домінуючою. Оцінка як лінгвістична категорія розглядається як сукупність різнорівневих мовних одиниць із оцінним значенням, що відображають позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту повідомлення. Описано класи оцінних одиниць із семантикою якості й семантикою ставлення до об'єкта оцінки. Проаналізовано об'єкти оцінки в головних компонентах лінгвокомпозиційної структури англійської кінорецензії. Ними є у вступному абзаці-реченні – фільм загалом або певний його аспект; в основному блоці – робота режисера, інші його стрічки порівняно з рецензованою, сюжетна лінія; в заключній частині – найвизначніша риса, завдяки якій фільм варто чи не варто подивитися. Описано лінгвістичні засоби вираження оцінки на лексичному, синтаксичному і стилістичному рівнях. На лексичному рівні оцінка передається через емоційно-оцінні прикметники, прислівники та іменники вираження якості і ставлення, на синтаксичному – через паралельні конструкції, емпатичні розщеплені конструкції, інверсію, однорідні члени речення, на стилістичному – через такі тропи, як метафоричні (власне метафора, персоніфікація) та метонімічні (синекдоха, перифраз) звороти, гіперболу, порівняння. Розібрано відповідні приклади. Окреслено перспективний напрям дослідження кінорецензій в аспекті з'ясування впливу особливостей індивідуального авторського стилю рецензента на персуазивний потенціал кінорецензії.

Ключові слова: жанр кінорецензії, текст малої форми, лінгвокомпозиційна структура, категорія оцінки, емоційно-оцінна лексика, стилістичні прийоми.

The article deals with the peculiarities of verbalization of the category of evaluation in the English film reviews. The main approaches to the study of the genre of a film review as an aggregate of small format texts and to the classification of lexical types of manifestation of the category of evaluation have been tackled as they are traced out in the contemporary Linguistics. It has been noted that any film review as a small format text is characterized by intertextuality and thematic preciseness as well as informative, analytic and axiological functions, the latter being dominant. Evaluation as a linguistic category is dealt with as a sum of linguistic units of various levels having evaluative meaning which convey either positive or negative attitude of a speaker to the content of a message. There have been described classes of evaluative units with the semantics of quality and that of the attitude to an object evaluation. The objects of evaluation in every component of a linguocompositional structure of an English film review have also been analyzed. They constitute: in an introductory passage or sentence – a film in general or its certain aspect; in the main passage – a film director's job or his other films in comparison with the reviewed one, peculiarities of the plotline; in the final part – the most salient feature which makes it worth or not worth watching the film. Linguistic means of evaluation on the lexical, syntactic and stylistic levels have been described. Evaluation on the lexical level is delivered through emotionally-loaded evaluative adjectives, adverbs and nouns of quality and attitude, on the syntactic level – through parallel constructions, emphatic cleft constructions, inversion, homogeneous parts of a sentence, on the stylistic level it is conveyed by means of such tropes as metaphoric (metaphor proper, personification) and metonymic (synecdoche, periphrasis) expressions, hyperbole, simile. The corresponding examples have been presented. The further research of film reviews can be related to the determination of the influence that peculiarities of a reviewer's style exert on the persuasive potential of a film review.

Key words: the genre of a film review, small format text, linguocompositional structure, category of evaluation, emotive and evaluative vocabulary, stylistic devices.

Постановка проблеми. Сучасний цивілізаційний розвиток неможливо уявити без засобів масової інформації, які, ставши у ХХІ сторіччі мультимедійно-інтерактивними, відіграють роль надійного орієнтира особистості в різних сферах її суспільного існування, у кінематографічній включно. У кількісному відношенні кіноіндустрія кінця ХХ та перших

двох декад ХХІ сторіч розвивалася в геометричній прогресії, залишаючи пересічного громадянина перед важким вибором на користь перегляду тієї чи іншої кінороботи. Допомогти кіноглядачеві зробити такий вибір покликані кінорецензії.

Дослідження рецензії загалом і кінорецензії зокрема в контексті сучасної антропоцентричної

парадигми передбачає її розгляд, з одного боку, як аналітичного жанру журналістики, що розкриває особливості вже відображеної до цього дійсності у формі певної кінострічки, а з іншого – як тексту малої форми. Текстами малої форми називають різні за жанровою належністю твори, невеликі за обсягом, лаконічні за викладом фактів і традиційним колом образів і мотивів [1, с. 4], що характеризуються інтертекстуальністю, тематичною визначеністю й завершеністю [2, с. 77]. Функціональний потенціал текстів малої форми зводиться до двох базових функцій – інформативної (передача об'єктивної інформації про предмет, явище або ту чи іншу особистість) і соціально-регуляторної (визначення певної суспільної настанови/моралі/поради щодо бажаного стилю дій людини). Рецензія ж загалом як жанр журналістики виконує такі функції: інформаційну, аналітичну та аксіологічну, причому остання функція є домінуючою, адже й інформативна, й аналітична функції їй підпорядковані. Саме функції оцінки слугують і жанрово-композиційній, і лінгвістичній складники кінорецензії як тексту малої форми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення жанру кінорецензії здійснюється сучасною науковою спільнотою в різних напрямках. Так, В.А. Ерман у науковій праці [3] розглядає кінорецензію як полі- та інтердискурсивний текст, у якому взаємодія дискурсу рецензента з іншими дискурсами реалізується через інтерпретацію автором рецензії позицій режисера, сценариста, третіх осіб і публіки, а дискурси інших фільмів використовуються рецензентом з метою оцінювання фільму і стратегії його режисера. Д.Д. Брежнева з'ясовує когнітивні та експресивно-стилістичні особливості кінорецензій крізь призму категорій оцінності й діалогічності [4]. Т.В. Шкайдерова досліджує «мережеву кінорецензію», зокрема порівнює жанровий канон із його аналогом, модифікованим інтернет-середищем [5].

Дослідники кінорецензії сходяться в думці, що вона є єдиним аналітичним жанром журналістики, який розкриває особливості вже відображеної до цього дійсності у формі витвору кіномистецтва [6, с. 102; 7, с. 77]. Будь-яка кінорецензія, незалежно від форми, складається з описово-інформативного та аксіологічно-модального компонентів, за визначенням Д.Д. Брежневої, поєднує в собі якості, з одного боку, публіцистичного дискурсу через свій потенціал здійснювати вплив на соціальні та моральні пріоритети адресатів, а з іншого – художнього, оскільки в ній проявля-

ється творча авторська позиція й індивідуальність смаку [4, с. 6].

Будучи критичним відгуком на кінострічку, жанр кінорецензії передбачає відображення особистого враження рецензента від кінофільму через указівку на певні переваги й недоліки фільму в усіх компонентах лінгвокомпозиційної структури кінорецензії, а саме: вступному абзаці-реченні, основному блоці, заключній частині. Отже, повинна надаватися характеристика та професійна аргументована оцінка рецензованому фільму.

Фундаментом категорії оцінки є філософська теорія цінностей, що робить її універсальною й зумовлює значну кількість її досліджень (праці Н.Д. Арутюнової, О.М. Вольф, В.А. Звєгінцева, В.І. Шаховського, В.М. Телії, Й.А. Стерніна, Т.В. Радзівської, Т.А. Космеди та інших). Оцінка як лінгвістична категорія є сукупністю різнорівневих мовних одиниць з оцінним значенням, які відображають позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту повідомлення. Дослідження мовної оцінки присвячувалися як системній площині її реалізації (різномірневі мовні засоби), так і прагматичній. Зазначається «неоднорідність оцінного компонента, яка зумовлює його різну взаємодію з іншими компонентами в семантичній структурі мовного знака» [8, с. 5].

Лінгвістичні студії традиційно поєднують вираження оцінки з аксіологічним компонентом лексичного значення. Лексичні засоби вираження оцінки класифікуються за такими типами оцінки, як позитивна/негативна; узуальна/оказіональна (закріпленість оцінного компонента в системі мови чи його виникнення під впливом конкретних комунікативних умов); колективна/індивідуальна (розмежування оцінних стереотипів та індивідуальних вподобань); раціональна/емоційна (залежно від наявності або відсутності емотивного компонента в оцінній семантиці слова); загальна/часткова оцінка [9, с. 55]. Формальними показниками позитивної чи негативної оцінки є оцінні семи якості, оцінної ознаки «добрий (схвалення)/поганий (несхвалення)», що встановлюються методом аналізу словникових дефініцій окремих лексичних розрядів слів у межах таких частин мови, як іменник, прикметник, прислівник. Проте природа категорії оцінки неоднозначна й не обмежується лише семантикою якості, оцінної ознаки. Вона містить і семантику ставлення до об'єкта оцінки, яку реалізують дієслова.

Клас оцінних одиниць, що несе семантику якості, не має чітких меж. Так, межі оцінної лексичної підсистеми, як і будь-якої іншої, умовні

та відносні, вони визначаються автором конкретного наукового дослідження виходячи з окреслених теоретичних засад останнього. Зазвичай до оцінної лексичної підсистеми із семантикою якості зараховують загально- й окремооцінні прикметники та прислівники, що передають загальну оцінку об'єкта (холістична оцінка, аксіологічний підсумок) чи оцінку одного з його аспектів відповідно. У класифікації Н.Д. Арутюнової окремооцінні значення поділяються на категорії залежно від мотивації (причин, із яких суб'єкт виносить оцінку): сенсорно-смакові, психологічні, естетичні, етичні, утилітарні, нормативні й теологічні оцінки [10, с. 27]. Проте ця класифікація ґрунтується на оцінці суб'єктом лише об'єкта, виключаючи оцінку ситуації.

Клас оцінних одиниць із семантикою ставлення до об'єкта оцінки складається з дієслів, що можуть як містити вказівку на оцінку, так і репрезентувати її. Через дієслова-індикатори оцінки (здебільшого це дієслова мислення типу «*to know, to think, to believe, to suppose, to find, to guess, to consider*») здійснюється так звана «аргументація оцінки» [11], призначена не тільки повідомляти про факти, а й бути засобом впливу. До групи дієслів-репрезентантів категорії оцінки належать передусім дієслова «*to like / to hate*» та дієслова, синонімічні їм.

Оцінний компонент може бути закладений і в денотативній, і в конотативній частині семантики, маючи при цьому потенціал передавати оцінку або експліцитно, або імпліцитно. Опосередковані експліцитні засоби допомагають уникнути прямого оцінювання тих чи інших об'єктів дійсності, даючи змогу при цьому зберегти оцінку чіткою і наочною, як і під час прямого оцінювання [12, с. 40]. Опосередковані засоби вираження оцінного значення включають майже всі види троп і стилістичних прийомів.

Оскільки основним завданням рецензента є формування естетичних уявлень адресатів про дійсність через формування в них певних оцінок рецензованого кінофільму, вважаємо за доцільне розглянути засоби вербалізації категорії оцінки в англійських кінорецензіях.

Постановка завдання. Мета статті полягає в з'ясуванні засобів вербалізації категорії оцінки в англійських кінорецензіях.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом дослідження послуговували тексти кінорецензій з англійських сайтів Metacritic [13] і Rotten Tomatoes [14]. Розглянуто кінорецензії професійних кінокритиків на фільми «Союзники», «Глибоководний горизонт», «Інтерстеллар» і «Марсіанин».

Основному блоку тексту рецензії передують вступний абзац-речення, що або передає загальну оцінку позицію автора рецензії – позитивну чи негативну, або акцентує увагу читача на певному аспекті фільму. Так, перед рецензією до фільму «Інтерстеллар» читаємо: «*Despite a plot full of holes of various kinds, Christopher Nolan's sci-fi epic remains enthraling and amazing*», що передає збалансовану оцінку з домінантою на позитивних ознаках: *enthraling and amazing*, а рецензії до фільму «Марсіанин» передують «*Ridley Scott's geek respect pays off in 'The Martian'*», що робить акцент передусім на режисерській майстерності як ключовому фактору успіху фільму. Зазначимо, однак, що деякі рецензенти удаються до простої констатації сюжетного змісту фільму, як, наприклад, подано у вступному реченні-абзаці перед рецензією на фільм «Глибоководний горизонт»: «*Peter Berg's latest film, starring Mark Wahlberg, Kurt Russell and Kate Hudson, is about the massive explosion and oil spill in the Gulf of Mexico in 2010*».

В основному блоці тексту рецензій критичній оцінці піддаються передусім певні якості роботи режисера: «*There is no one working in cinema today who has as much faith in the overwhelming power of the image as Nolan*» – гіперболічне твердження щодо вміння режисера Нолана створювати яскраві образи на екрані («Інтерстеллар»); «*Zemeckis has always been a superb craftsman, with a particular gift for assimilating technical advances in the art of moviemaking*» – якісно-оцінні епітети для характеристики хисту режисера Земекіса задіювати технологічні новинки в мистецтві кінематографа («Союзники»); «*Berg and company proceed to dedicate themselves to elaborately illustrating the panic, confusion, massive exertion, extreme peril, general good judgment*» – якісно-оцінний прислівник для оцінки вміння режисера Берга акумулювати акторські здібності з метою передачі різних емоцій («Глибоководний горизонт»). Власне, й успіх фільму загалом часто пов'язується саме з режисерськими здібностями: «*It was Scott's ability to join together two aspects of his filmmaking persona and in a sense bring it all back home that proved critical to "The Martian's" success*» – для передачі позитивної оцінки роботи режисера Скота («Марсіанин») рецензент використовує емпатичну розщеплену синтаксичну конструкцію; «*Building on the success with the muscular Afghan War saga "Lone Survivor" three years ago, director Peter Berg delivers the goods again with a rugged drama about an incident that created an environmental disaster and a worldwide scandal*» – ідіоматичний зворот «to deliver goods» та епітет

«rugged» у поєднанні з іменником «drama» підсилюють позитивну оцінку зусиль режисера зі створення успішного фільму («Глибоководний горизонт») про екологічну трагедію на нафтовій платформі в Мексиканській затоці у 2010 році.

Жанровою особливістю кінорецензії є неодмінне порівняння рецензованої стрічки або з попередніми фільмами режисера, або з фільмами інших режисерів для наочної демонстрації певних сильних чи слабких сторін фільму. Так, у рецензії до фільму «Союзники» читаємо порівняння рецензованої стрічки режисера Земекіса з іншою його кінороботою – «Що приховує брехня», – з одного боку: «*Its classical Hollywood reference points notwithstanding, what the movie Allied most resembles is Zemeckis's What Lies Beneath, which was also a Hitchcockian genre piece motivated at heart by questions of fidelity*» – та кінострічкою «Містер і Місіс Сміт» – з іншого, в якій в аналогічному амплуа Бред Пітт зіграв головну роль: «*There's an intriguing overlap, too, with Mr and Mrs Smith, in which Pitt and Angelina Jolie played professional liars who could never quite be sure if their love for each other was a deep-cover con*». На думку рецензента, усі згадані стрічки поєднує намагання режисера зануритися в психологію брехні/невірності в стосунках між чоловіком і жінкою та прослідкувати, як саме мотиви описаної людської поведінки змінюються за умов світової війни. Таке намагання отримує негативну оцінку від кінокритика, який прирівнює його до марнотратства зусиль у контексті порівняння з фільмом «Касабланка»: «*Casablanca is driven, above all, by a call to self-sacrifice, the idea that next to the struggle against the threat of global fascism, whether one man and one woman end up together or not doesn't amount to a hill of beans. Allied is about the hill of beans*». Стилістично негативна оцінка реалізується й через порівняння з гіркою бобів, і через антитезу – загроза світового панування фашизму проти фіналу особистих стосунків одного чоловіка та однієї жінки. Отже, нівелюється сам концептуальний задум фільму як такого.

Збалансований підхід до оцінки різних аспектів фільму реалізується в межах цілого тексту, але резюмуються вони наприкінці рецензії, у заключній її частині. Наприклад, наприкінці рецензії до фільму «Союзники» читаємо: «*Zemeckis's formidably staunch and precise technique, itself a nostalgic vestige of classic Hollywood movies, seals up the movie's joints and keeps the air of life out; it's a suffocated, lifeless adventure*» – резюме, в якому весь фільм порівнюється з бездушною, пустою, позбавленою життя пригодою; фінальною реплі-

кою рецензента фільму «Марсіанин» є «... *a film that respects the geekiest among us, and that pays off all around*», яка робить акцент на дивності фільму загалом і підкреслює в цій ознаці позитивність, що окупається сповна; фільм «Інтерстеллар» резюмується як беззаперечний відбиток індивідуального авторського стилю режисера Крістофера Нолана, віддзеркалення його підсвідомого (так само, як і його фільм «Початок»): «*While the end result may not represent the pinnacle of Nolan's extraordinary career, it nevertheless reaffirms him as cinema's leading blockbuster auteur, a director who can stamp his singular vision on to every frame of a gargantuan team effort in the manner of Spielberg, Cameron and Kubrick. "Whose subconscious are we in?" asked Ellen Page in Inception. The answer here, as always, is unmistakably Nolan's*». Режисер стрічки оцінюється як провідний знавець жанру блокбастерів – «*cinema's leading blockbuster auteur*» – і порівнюється з іншими «мастодонтами» жанру – Спілбергом, Камероном і Кубриком.

Категорія оцінки в англійських кінорецензіях вербалізується й експліцитно, й імпліцитно. Експліцитна оцінка виражається передусім на лексичному (наприклад, через такі емоційно-оцінні прикметники, прислівники та іменники, як «*behemoth, grandiloquent, awe-inspiring, riveting, cutting-edge, dystopian, ghostly, dizzying, eerie, mind-boggling, hokey, seamless, affectingly, imposingly, appealingly, clunkiness, ludicrousness, ruggedness, resilience*» тощо) та синтаксичному рівнях (через паралельні конструкції, наприклад, «*Intergalactic portals are breached, timescales bifurcated, science and faith reconcile*», емфатичні розщеплені конструкції «*it is these daughters who detect the first stirrings of an "alien" encounter*», інверсії «*More dubious are the local workers, led by crew chief Jimmy Harrell (Kurt Russell)*», однорідні члени речення, наприклад, «*Berg and company proceed to dedicate themselves to elaborately illustrating the panic, confusion, massive exertion, extreme peril, general good judgment*»).

Імпліцитна оцінка виражається на стилістичному рівні через метафоричні звороти (наприклад, «*fumes of nostalgia; "cooking up an eerie score"*», персоніфікацію «... *a superior intelligence offering cryptic hands across the universe; the public face of a sham marriage; human-scale superheroes whose unfailing good intentions cast their false words and violent deeds in the beatific light of divine justice*»), метонімічні звороти (наприклад, синекдоху «*Turning the plight of astronaut Mark Watney ... was the work of many hands*», перифраз «*Nolan's behemoth space epic*», «*one of the most exhilarating*

film experiences so far» замість *a film «Interstellar»*, «*a tip-top science fiction entertainment*» замість *a film «The Martian»*, «*a glossy World War Two espionage thriller*» замість *a film «Allied»*), гіперболу «*There is no one working in cinema today who has as much faith in the overwhelming power of the image as Nolan*»). Усі вони сприяють підвищенню ступеня інтенсивності оцінки, що виражається, чи то позитивною, чи то негативною, з метою вплинути на думку читача про фільм загалом і, як наслідок, на його рішення дивитися чи проігнорувати рецензовану кінороботу.

Висновки. Отже, тексти кінорецензій є аналітичним жанром журналістики, спрямованим на розкриття особливостей уже відображеної до цього дійсності через певну кінематографічну роботу. Серед таких функцій кінорецензії, як інформаційна, аналітична та аксіологічна,

остання відіграє провідну роль, адже їй слугують і жанрово-композиційний, і лінгвістичний складники цього тексту малої форми. Оцінність виражається в усіх структурно-композиційних блоках кінорецензії – вступному абзаці-реченні, основному блоці, заключній частині. З'ясовані засоби вербалізації категорії оцінки проявляються на лексичному (через емоційно-оцінні прикметники, прислівники й іменники), синтаксичному (через паралельні конструкції, емпатичні розщеплені конструкції, інверсію, однорідні члени речення) і стилістичному (через тропи – метафоричні та метонімічні звороти, гіперболу) мовних рівнях.

Перспективним напрямом наукових лінгвістичних розвідок цього об'єкта дослідження вважаємо з'ясування впливу особливостей індивідуального авторського стилю рецензента на персуазивний потенціал кінорецензії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Плотникова Л.И. Семантический потенциал текстов малой формы (на материале английского языка) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Белгород, 2004. 22 с.
2. Панченко К.І. Лінгвістичні особливості текстів малої форми. *Матеріали II Міжнар. наук.-практ. заоч. конф.* Київ, 2013. С. 213–214.
3. Эрман В.А. Кинорецензия как полидискурсивный и интердискурсивный текст : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Санкт-Петербург, 2011. 25 с.
4. Брежнева Д.Д. Жанрово-стилистические и когнитивные особенности кинорецензии как вида массово-информационного дискурса : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2013. 26 с.
5. Шкайдерова Т.В. Адаптация кинорецензии к новым медиаусловиям. *Коммуникативные исследования.* Омск, 2014. № 2 (2). С. 141–146.
6. Кройчик Л.Е. Система журналистских жанров. Основы творческой деятельности журналиста. Санкт-Петербург, 2000. 272 с.
7. Bieler H., Dipper S., Stede M. Identifying formal and functional zones in film reviews. URL: <http://sigdial.org/workshops/workshop8/Proceedings/SIGdial16.pdf> (дата звернення: 15.07.2019).
8. Онищенко І.В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2004. 20 с.
9. Белова А.В. Оценочные средства обозначения личностных характеристик в английском языке (номинативно-коммуникативные аспекты) : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2003. 277 с.
10. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. Москва : Наука, 1988.
11. Гавенко С.В. Анализ аргументативного эффекта оценочной семантики в естественном языке (на материале американских текстов). URL: http://www.dialog-21.ru/Archive/2001/volume1/1_8.htm (дата обращения: 15.07.2019).
12. Кобызева С.В. Аксиологическая модальность и специфика ее реализации в рекламном тексте. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/aksiologicheskayamodalnost-i-spetsifika-ee-realizatsii-v-reklamnom> (дата обращения: 15.07.2019).
13. Metacritic. URL: <https://www.metacritic.com> (дата звернення: 15.07.2019).
14. Rotten Tomatoes Film Reviews. URL: <http://www.rottentomatoes.com> (дата звернення: 15.07.2019).